

VÝVOJOVÁ DYSFÁZIE

Výběr ze snímků – další informace a zdroje budou doplněny ve výuce

- Bočková, B. (2011). Podpora žáků se specificky narušeným vývojem řeči. Brno: MUNI.
- Dlouhá, O. & Černý, L. (2012). *Foniatrie*. Praha: Karolinum.
- Dvořák, J. (2003). *Vývojová fonologická porucha*. Žďár nad Sázavou: Logopaedia clinica.
- Klenková, J. (2006). *Logopedie*. Praha: Grada.
- Mikulajová M. & Rafajdusová, I. (1993). *Vývinová dysfázia*. Bratislava.
- Smolík, F. & Málková, G. (2014). *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada.
- Škodová, E. & Jedlička, I. (2010). *Vývojová dysfázie*. In E. Škodová & I. Jedlička, *Klinická logopedie*, Praha: Portál.
- Vrbová, R. et al. (2015). *Katalog podpůrných opatření – pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu narušené komunikační schopnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

narušený vývoj řeči z pohledu současné logopedie

- **SPECIFIKA PRŮBĚHU ŘEČOVÉHO VÝVOJE**
- variabilní spektrum – etiologie, patogeneze a symptomatologie
- typy a druhy narušené komunikační schopnosti vztahující se k oblasti opožděného nebo odchylného vývoje řeči

Specificky narušený vývoj řeči

- **současná terminologie**
- specificky narušený vývoj řeči
- vývojová dysfázie

- **specific language impairment (SLI)**

Specificky narušený vývoj řeči

- **vymezení**
- projevuje se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, **i když jsou podmínky pro rozvoj řeči přiměřené**
- **podmínky**

Specificky narušený vývoj řeči

KLASIFIKACE

- Expresivní forma
- Receptivní forma
- Smíšená forma
- Výskyt

Specificky narušený vývoj řeči

Klasifikace dle MKN www.uzis.cz

- kategorie – poruchy psychického vývoje
- (F.80 – 89)

- konkrétně – specifické poruchy vývoje řeči a jazyka – F.80

- F 80.1 expresivní poruchy vývoje jazyka
- F 80.2 – receptivní poruchy vývoje jazyka

SPECIFICKY NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI

ETIOLOGIE

- VD – důsledek raného mozkového poškození různé etiologie, které postihuje tzv. řečové zóny vyvíjejícího se mozku
- řeč – fylogeneticky nejmladší funkce

etiologie

- **porucha centrálního zpracování řečového signálu**
- CAPD – CENTRAL AUDITORY PROCESSING DISORDER

- difúzní poškození CNS
- genetické mechanismy
- prenatální a perinatální faktory

Centrální porucha zpracování řečového signálu (CAPD)

- **lokalizace a lateralizace zvuku**
- **sluchová diskriminace a paměť**
- **sluchová pozornost a soudržnost**
- **poznání sluchových vzorů**
- **sluchová figura a pozadí**
- **sluchová výkonnost při zhoršených /změněných/ akustických signálech**

symptomatologie specificky narušeného vývoje řeči

- narušení má systémový charakter
- zasahuje receptivní/expresivní složku řeči
- příznaky v oblasti řečové i neřečové
- **nerovnoměrný rozvoj celé osobnosti**
- **INDIVIDUÁLNÍ CHARAKTER A KOMBINACE OBTÍŽÍ!!**

shrnutí symptomatologie

- **narušení povrchové stránky řeči**
- obtíže v artikulaci
- **oslabení sluchové percepce**
- snížená srozumitelnost projevu

Shrnutí symptomatologie

- **narušení hloubkové stránky řeči**
- oslabení jazykového citu
- dysgramatismy
- obtíže v koncepci vět – obsahová nosnost projevu

Shrnutí symptomatologie

- **Narušení hloubkové stránky řeči**
- obtíže v organizaci slovní zásoby
- výrazný nepoměr aktivní a pasivní slovní zásoby
- oslabení pojmové vybavnosti
- obtíže v porozumění řeči

Shrnutí symptomatologie

realizace komunikačního záměru

- koncepce sdělení
- neschopnost udržet dějovou linii při vyprávění, přeskoky
- pohotovost a přiléhavost sdělení
- reakce s latencí

ukazatele

Shrnutí symptomatologie

- **OBTÍŽE V NEŘEČOVÝCH OBLASTECH**
- deficity paměti – pracovní/krátkodobá paměť
- poruchy v utváření pojetí o čase a prostoru
- obtíže v oblasti zrakové percepce

SHRNUTÍ SYMPTOMATOLOGIE

OBTÍŽE V NEŘEČOVÝCH OBLASTECH

- nezralost motorických dovedností, zručnosti
- poruchy JM, HM, GM a kresby
- poruchy orientace v tělesném schématu

Shrnutí obtíží

- ŠKOLNÍ VĚK
- Zvládání školních dovedností
- Zátěžové předměty – čj, cj, naukové předměty
- *Specifické obtíže v práci s informacemi*
- **dyslexie vyskytuje u 40-50 % dysfatiků**
- **obtíže charakteru dysortografie se vyskytují častěji, až v 70 % případů**

SHRNUTÍ SYMPTOMATOLOGIE

...DALŠÍ OBLASTI

- poruchy pozornosti a hyperaktivita
- poruchy citových vztahů a kontroly emocí

INDIVIDUÁLNÍ VARIABILITA OBTÍŽÍ!!!

SHRNUTÍ OBTÍŽÍ

FYZIOLOGICKÉ ASPEKTY

- únava
- deprese
- nespavost, předčasné buzení

diagnostika

- interdisciplinární spolupráce
- logopedie
- psychologie
- neurologie
- foniatrie

diferenciální diagnostika

- **Další formy NKS**
- dyslalie
- opožděný vývoj řeči prostý
- dysartrie
- mutismus

Diferenciální diagnostika

- **DALŠÍ OBTÍŽE**
 - mentální postižení
 - syndrom Landau-Kleffner
 - autismus
-
- **diagnostika *per exclusionem***

Mezioborová spolupráce v diagnostice

- **foniatrie**
- vyšetření sluchu
- **psychologické vyšetření**
- úroveň intelektu
- **neurologické vyšetření**
- EEG

Logopedické vyšetření

- Spolupráce
- Pozornost a práce schopnost
- Jazykové roviny
- Vyšetření zrakové percepce
- Sledování orientace v čase a v prostoru
- Grafomotorika
- Ve školním věku – čtení, psaní, analýza školních sešitů

Školní dovednosti

- Propojení s obtížemi ve verbální komunikaci
- Projevy percepčních oslabení

Školní dovednosti

- Pravopis
 - Mluvnická chybovost
 - Specifická chybovost
-
- Podíl pozornosti
 - Podíl percepčních obtíží, oslabení jazykového citu
 - Propojení s obtížemi v mluvené řeči

Písemný projev

- Školní sešity
- Domácí úkoly

- Opis
- Přepis
- Diktát
- Vlastní písemný projev

Písenný projev

- Psaní
- Charakter písma
- Výbavnost
- Čitelnost
- Sklon, velikost
- Grafomotorické tempo

Lexikálně-sémantická rovina (RLS)

- Pojmenování
- Popis – předmět – obrázek – děj
- Výběr obrázku podle podstatného znaku
- Vysvětlení významu pojmů
- práce s nadřazenými/podřazenými pojmy (s/bez vizuální opory)

RLS

- Nesmysl
- Sestavení dějové posloupnosti
- Vyprávění
- Reprodukce básničky, písničky
- Reprodukce slyšeného příběhu
- Antonyma, synonyma, homonyma
- Slovní řady

RLS

- chápání významu slov
- chápání abstraktních pojmů
- definování pojmů
- tvorba protikladů

vyšetření porozumění řeči

- instrukce k určité činnosti
- identifikace - manipulace
- přizpůsobení náročnosti
- struktura instrukcí – obtížnost

Vyšetření porozumění řeči

- Chápání logických struktur (Pes je menší než slon, kdo je větší?)
- Chápání abstraktních pojmů
- Metafora, básnická řeč
- Postupný rozvoj porozumění obecným znakům a symbolům – značky, varování, noty...
- Obsah kreseb a fotografií, grafy, mapy (od 10 let)
- Postupný rozvoj porozumění informacím v psaném jazyce
- Porozumění v cizím jazyce

Rovina morfologicko-syntaktická (RMS)

- skloňování
- časování
- užívání rodů substantiv
- tvorba singuláru a plurálu
- stupňování adjektiv, **příslovcí (8)**
- tvoření deminutiv
- přechylování
- odvození přídavných jmen od substantiva nebo slovesa
- využívání předložkových vazeb
- využívání zájmen – osobní, přivlastňovací
- jazykový cit
- převedení do minulého, budoucího času
- užití zvratných sloves
- kořen slova z řady slov (8 let)

syntax

- správnost větné skladby
- tvoření a chápání věty – rozlišení nesprávné
- variabilita nesprávnosti/porozumění
- délka a složitost větných celků

Pragmatická rovina řeči (PG)

- **Chování při komunikaci**
- Udržování konverzace
- Role mluvčího i posluchače - turn-taking
- Odhad znalosti partnera v komunikaci
- ovládání a respektování pravidel
- komunikační flexibilita
- zdvořilostní návyky

Práce s obrazovým materiálem

- **Obsah**
- Interpretace
- Porozumění situacím
- Rozlišení „chování“
- Porozumění a vyjádření – specifická slovesa

Sledování projevu

- Interpretace projevu dítěte
- Kognitivní oblast
- Pragmatika
 - kontext
 - interpretace emocí druhých
 - sociální
 - lingvistická

Kategorie ke sledování a rozvoji

- Identifikace a verbalizace emocí
- Poznání příčiny událostí z kontextu
- Vytvoření vztahu mezi vnitřním rozpoložením a chováním
- Předvídání chování druhých

Kategorie ke sledování a rozvoji

- Porozumění základním otázkám – kdo, co, komu, proč....?
- Porozumění přímé/“nepřímé“ řeči
- Porozumění situacím – lež, podvod, žert....
- Porozumění a vyjádření morálního úsudku
- Řešení „pragmatických“ problémů

Možnosti vzdělávání

- Běžná škola v režimu inkluzivního vzdělávání/ambulantní LI
- Běžná škola v režimu inkluzivního vzdělávání s podporou v PO/ambulantní LI
- Třída zřízená dle § 16 odst. 9 ŠZ (logopedická třída)
- Škola zřízená dle § 16 odst. 9 ŠZ (ZŠ logopedická)

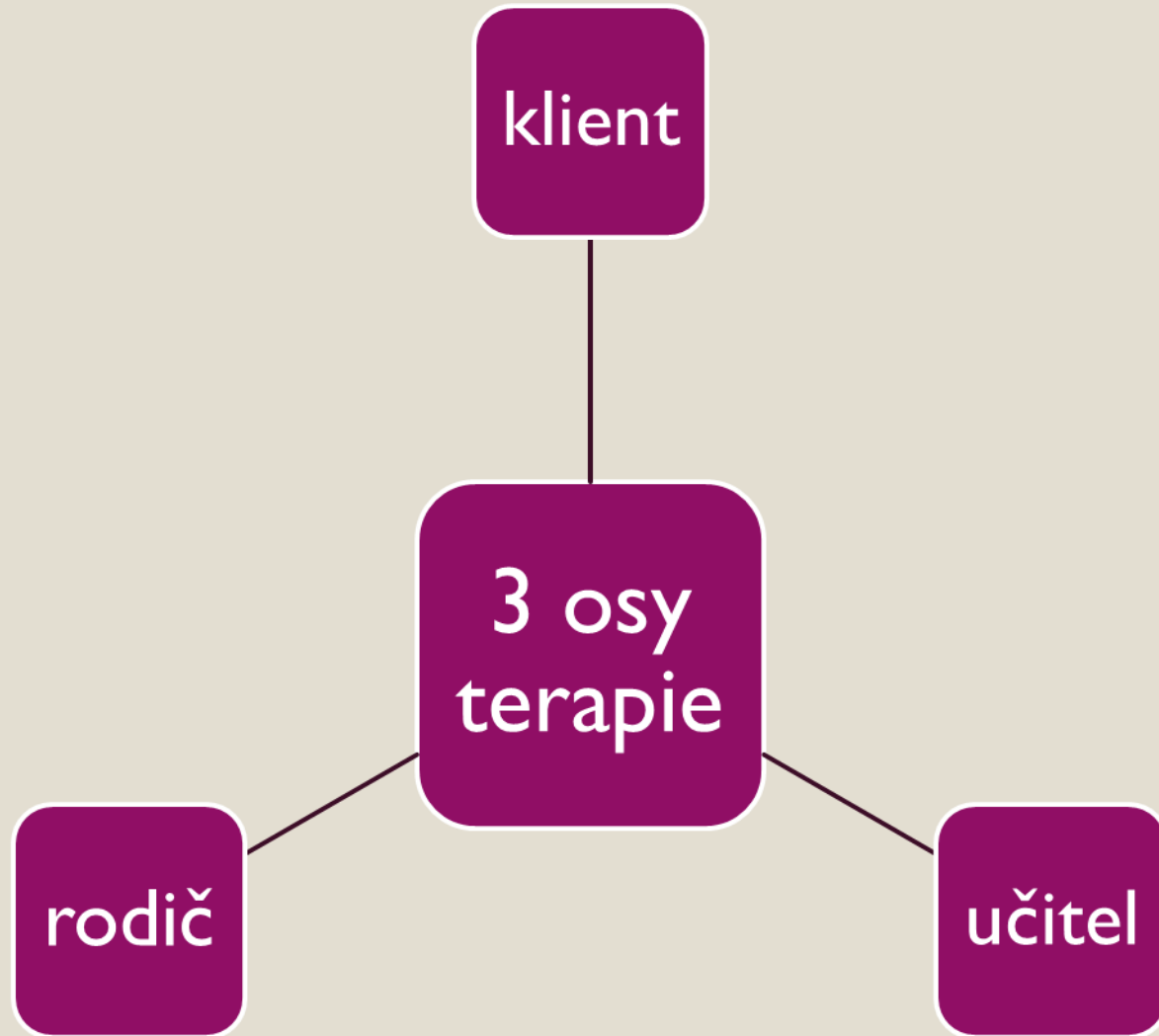
- **SPOLUPRÁCE S SPC PRO VADY ŘEČI**

Specificky narušený vývoj řeči

- **TERAPIE**
- Variabilita obtíží – individuální obraz – univerzální přístup neexistuje
- Kombinace přístupů, metod – **tayloring**
- **Rozvoj celé osobnosti dítěte**

terapie

- spolupráce s rodiči - hlavní komunikační partneři
- spolupráce s dalšími odborníky
- spolupráce s učiteli dítěte

dítě

- Zátěž v řečovém vývoji
- Zvýšené úsilí v komunikaci
- Porozumění projevu ostatních x srozumitelnost vlastního projevu
- Komunikační selhávání
- Variabilita obtíží
- Reflexe vlastních obtíží

rodič

- Sledování vývoje dítěte a obava z obtíží
- Komunikační proces a jeho úprava
- Průběh vzdělávání
- Informovanost a možnosti podpory
- Akceptace obtíží – různá úroveň a přístup

Vstřícný
a
přívětivý
přístup

Se
stavem
věci lze
pracovat

Zapojení rodičů do terapeutického procesu

- rozvoj pozorovacích schopností rodičů
- podpora komunikace v domácím prostředí
- rozvoj komunikační schopnosti
- diskuse vzdělávacího modelu

Specificky narušený vývoj řeči

- **TERAPIE**
- **Doporučení a zásady**
- Zásada komentování
- Zásada korekční zpětné vazby
- Zásada rozšířené imitace

- Princip priority komunikace
- Princip výběru potenciálně pozitivních oblastí
- **Princip multisenzoriality**

Specificky narušený vývoj řeči

- **TERAPIE**
- **Obsah x forma**
- Propojení řečových a neřečových složek
- **Rozvoj sluchové percepce – fonemického uvědomování!!!**
- Využití osvojených dovedností v komunikačním procesu
- Rozvoj dílčích složek – motoriky, percepce, pozornosti, prostorové orientace....
- Rozvoj myšlení

Materiály k terapii

- METODIKA D. B. ELKONINA
- www.elkonin.cz
- Rozvoj jazykových schopností
- Předgrafémová a grafémová etapa

Materiály k terapii

- piktogramy
 - ideogramy
 - obrázky
 - psané slovo
-
- trvalý charakter písma
 - osvojení vztahu foném - grafém

SYMWRITER

- Program vytvořený pro osoby – děti i dospělé, kteří mají potíže s psaným textem
- Pro všechny věkové kategorie
- Široké využití v praxi
- Příprava výukových materiálů v elektronické i tištěné podobě